

การไหลเวียนข้อมูลอย่างเสรีสำหรับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อไปสู่ตลาดร่วมดิจิทัลใน CPTPP
- ร่างใหม่ของ TPP ที่ไม่ทิ้งเจตนารมณ์ของสหรัฐฯ

CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) หรือความตกลงหุ้นส่วนภาคพื้นแปซิฟิกที่ครอบคลุมและก้าวหน้า เป็นร่างใหม่ของความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Strategic Economic Partnership Agreement: TPP) ที่ไม่มีสหรัฐฯ ซึ่งสมาชิก CPTPP ที่เหลือ 11 ประเทศ¹ ได้ลงนามความตกลงฯ แล้วเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561 ณ กรุงลิมา เปรู การลงนามความตกลง CPTPP ถือเป็นก้าวกระโดดของการส่งเสริมการค้าเสรีในภูมิภาคท่ามกลางภาวะที่การปกป้องทางการค้าและกระแสชาตินิยมมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ให้ความสำคัญกับการไหลเวียนอย่างเสรีของข้อมูลพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

เนื้อหาของ CPTPP ส่วนใหญ่เป็นการรับรายละเอียดมาจาก TPP แต่จะให้ความยืดหยุ่นโดยชะลอการใช้บังคับในบางข้อบท เช่น การขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตร การคุ้มครองข้อมูลทดสอบยา การขยายระยะเวลาการคุ้มครองลิขสิทธิ์ (จาก 50 ปี เป็น 70 ปี) และการให้นักลงทุนฟ้องรัฐภายใต้สัญญาการลงทุนที่ทำระหว่างรัฐกับเอกชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่สหรัฐฯ ผลักดันไว้ใน TPP สำหรับข้อบทเรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นั้น ยังคงเนื้อหาไว้ตาม TPP เช่นเดิม ซึ่งหมายความว่าเจตนารมณ์ของสหรัฐฯ ที่ต้องการจะพัฒนา “ตลาดร่วมดิจิทัล (single, global, digital marketplace) โดยการส่งเสริมการไหลเวียนของข้อมูลโลกอย่างเสรี เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล²” รวมทั้งการลดอุปสรรคการค้าดิจิทัล การส่งเสริมอินเทอร์เน็ตที่เสรีและเปิด และการคุ้มครองผู้บริโภคออนไลน์ ยังคงอยู่ต่อไปใน CPTPP โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- ห้ามเก็บภาษีศุลกากรสำหรับการส่งผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเนื้อหาที่ส่งผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย (ข้อบทที่ 14.3)
- ห้ามเลือกปฏิบัติต่อสิ่งๆ ที่เรียกว่า “สินค้าดิจิทัล” ซึ่งรวมถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิดีโอ และการบันทึกที่ผลิตเพื่อจำหน่ายและส่งผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (ข้อบทที่ 14.4)
- ยึดตาม UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce หรือ UN Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts สำหรับการส่งผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ภายในประเทศ (ข้อบทที่ 14.5)
- ยอมรับการลงนามทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Signature) ว่ามีผลทางกฎหมาย และส่งเสริมการยืนยันตัวตนทางอิเล็กทรอนิกส์ (Interoperable Electronic Authentication) ที่ทำงานร่วมกันได้ (ข้อบทที่ 14.6)
- ให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยให้คำนึงถึงแนวทางขององค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง (ข้อบทที่ 14.8)
- ส่งเสริมการค้าไร้กระดาษ โดยมีการจัดทำเอกสารทางการค้าในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และให้ถือว่าการยืนยันแบบเอกสารทางการค้าอิเล็กทรอนิกส์มีผลทางกฎหมาย (ข้อบทที่ 14.9)

¹ ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ ซิลิ เปรู เม็กซิโก ญี่ปุ่น บรูไน มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม

² “preserve the single, global, digital marketplace to ensure the free flow of global information and data that drive the digital economy.” ใน USTR. *E-commerce and Telecommunications*.

- สำหรับการส่งข้อมูลข้ามพรมแดน (cross-border transfer of information) จะไม่รวมสาขาการเงิน และให้ความยืดหยุ่นแก่สมาชิกในการใช้มาตรการได้ ด้วยเหตุผลทางนโยบายสาธารณะ (ข้อบทที่ 14.11)
- ห้ามกำหนดเงื่อนไขว่าการดำเนินธุรกิจในประเทศต้องมีการจัดเก็บอุปกรณ์สารสนเทศ (location of computing facilities) ไว้ในประเทศ โดยยังคำนึงว่าสมาชิกสามารถออกข้อกำหนดเรื่องการจัดเก็บ อุปกรณ์สารสนเทศได้ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงและความลับ (ข้อบทที่ 14.13)
- ห้ามกำหนดเงื่อนไขการเปิดเผยรหัสต้นฉบับ (source code) ของ software ที่จะวางจำหน่ายหรือใช้งานในประเทศ แต่ไม่รวมถึง software สำหรับโครงสร้างพื้นฐานจำเป็น (ข้อบทที่ 14.17)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สหรัฐฯ ต้องการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการไหลเวียนของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างสมาชิกทั้งในโลกเสมือนจริง (เช่น ข้อบทที่ 14.11 cross-border transfer of information) และทางกายภาพ (เช่น ข้อบทที่ 14.13 Location of computing facilities) รวมทั้งการกำจัดอุปสรรคทางการค้าโดยการห้ามเก็บภาษีศุลกากรของการส่งผ่านและเนื้อหาทางอิเล็กทรอนิกส์ แม้ว่าในอนาคตจะสามารถคิดค้นวิธีการเก็บภาษีศุลกากรได้สำเร็จก็ตาม ซึ่ง CPTPP ถือเป็นความตกลงภูมิภาคฉบับแรกที่มีการเปิดเสรีด้าน “ข้อมูล” (นอกเหนือจากการค้าสินค้าและบริการ) เพื่อให้การค้าดิจิทัลข้ามพรมแดนดำเนินไปได้อย่างเสรี โดยไม่สนใจว่าธุรกิจและลูกค้าจะอยู่ที่ในประเทศใดใน 11 ประเทศภาคี

อย่างไรก็ดี เราควรต้องจับตามองต่อไปว่าข้อบทพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของ CPTPP จะสามารถพัฒนาให้เกิดตลาดรวมดิจิทัลได้สำเร็จตามเจตนารมณ์ที่วางไว้หรือไม่ โดยหลังจากนี้ สมาชิก CPTPP จะเริ่มดำเนินการระบวงารภายในประเทศ ซึ่งตามเงื่อนไขของความตกลงฯ กำหนดให้มีผลบังคับใช้ใน 60 วัน หลังจากที่มีสมาชิกลดน้อย 6 ประเทศ หรือเกินกว่า 50% ของจำนวนสมาชิก ยืนยันสถาบันให้การรับรอง CPTPP ทั้งนี้ เวียดนามอาจเป็นประเทศแรกที่ “ท้าทาย” ระบบตลาดรวมดิจิทัลของ CPTPP นี้ โดยอยู่ระหว่างการพิจารณากฎหมายความมั่นคงไซเบอร์ ที่กำหนดให้ธุรกิจต่างชาติที่มีข้อมูลผู้ใช้ชาวเวียดนามมากกว่า 10,000 คน และข้อมูลสำคัญอื่นๆ (“important” data) ต้องเก็บข้อมูลไว้ในเวียดนาม^๓ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายความมั่นคงไซเบอร์ของจีน ทั้งนี้ หากเวียดนามผ่านกฎหมายความมั่นคงไซเบอร์ได้สำเร็จ ก็จะมี ความสัมพันธ์อาจขัดกับ CPTPP ข้อบทที่ 14.13 เรื่องการห้ามกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีการจัดเก็บอุปกรณ์สารสนเทศไว้ในประเทศ และข้อบทที่ 14.11 เรื่องการส่งผ่านข้อมูลข้ามพรมแดนแบบเปิด

สมาชิก CPTPP มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและการเมืองในระดับสูง ความขัดแย้งเชิงนโยบายย่อมเกิดขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกจะสามารถแก้ไขและไกล่เกลี่ยความขัดแย้งออกไปหรือไม่ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จของ CPTPP ที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศสมาชิก รวมทั้งประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอื่นๆ ด้วย สำหรับไทย ไม่ว่าจะเข้าร่วม CPTPP ในอนาคตหรือไม่ ควรศึกษาลักษณะความตกลงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของ CPTPP ซึ่งเป็นความตกลงที่มีการเปิดเสรีข้อมูลในระดับสูง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวโน้มของพัฒนาการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ว่าดำเนินไปในทิศทางใด นอกจากนี้ ในฐานะเขตเศรษฐกิจที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นดิจิทัล ไทยควรเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และโทรคมนาคม ทั้งในเชิงกายภาพ สถาบัน และกฎหมาย/กฎระเบียบ ให้พร้อมรับมือกับรูปแบบการค้าระหว่างประเทศที่พัฒนาไปสู่ความเป็นดิจิทัลมากขึ้น โดยเฉพาะการออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) จากผู้ประกอบการ e-commerce โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม

^๓ Asia Internet Coalition. *Comments on Amendment to the Draft Law on Cybersecurity – Version 15*.

ให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการในประเทศและต่างประเทศ และให้สอดคล้องกับทิศทางการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีของนานาประเทศ

สำนักเจรจาการค้าบริการและการลงทุน
กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
มีนาคม ๒๕๖๑